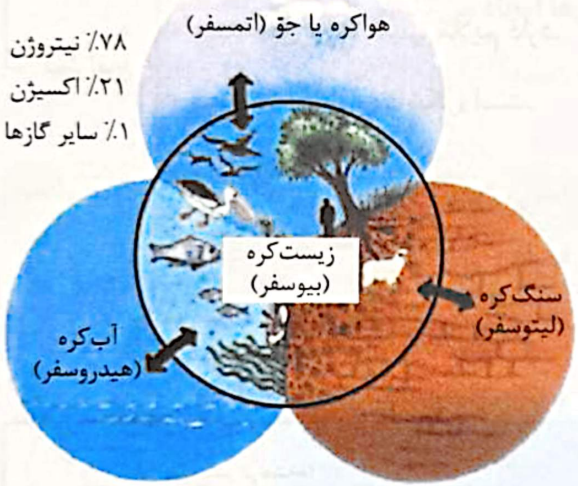
درس ۳ چهرهٔ زمین

زمین یک سیارهٔ زنده و پر از راز و رمزهای شگفت‌انگیز است که با چهار محیط متفاوت خود به ما تجربهٔ یک سفر بی‌پایان در آغوش زیبایی‌های طبیعت را می‌دهد.

آیهٔ ۲۹ سورهٔ شوری: «... و از نشانه‌های اوست آسمان‌ها و زمین و آن‌چه از جنبندگان در آن‌ها پراکنده‌اند».

آیهٔ ۲۲ سورهٔ بقره: «... آن کسی که زمین را بستر شما قرار داد و آسمان را هم‌چون سقفی بر بالای سر شما برافراشت و از آسمان آبی فرو فرستاد و به وسیلهٔ آن میوه‌ها را پرورش داد تا روزی شما باشد».

چهار محیط سیارهٔ زمین

۱) سنگ‌کره (لیتوسفر)
- ۱- بخش خارجی پوستهٔ زمین است.
- ۲- جامد است.
- ۳- از سنگ و خاک تشکیل شده است.
- ۴- محل رشد گیاهان و زندگی موجودات است.

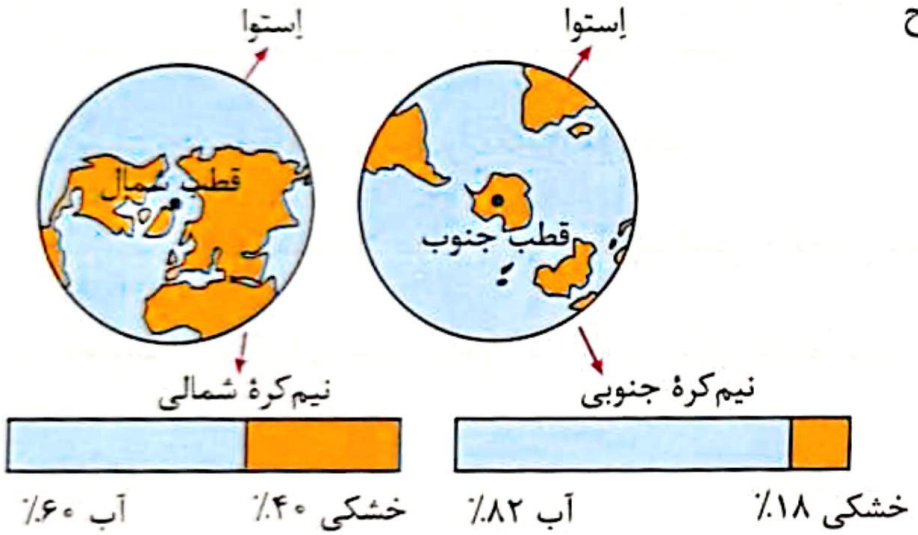
۲) آب‌کره (هیدروسفر) ← اقیانوس‌ها ـ دریاها ـ دریاچه‌ها ـ رودها ـ آب‌های سطحی و زیرزمینی ـ یخچال‌ها و نزولات جوّی

۳) هواکره یا جوّ (اتمسفر)
- گازهایی که دور تا دور زمین را فراگرفته‌اند.
- (۷۸٪ نیتروژن ـ ۲۱٪ اکسیژن ـ ۱٪ سایر گازها)

۴) زیست‌کره (بیوسفر) ← بستر زندگی انسان و دیگر موجودات زنده

خشکی‌ها

وسعت خشکی‌های زمین از **آب‌های آن کم‌تر است**؛ ۷۱ درصد سطح زمین، آب که بیش‌تر آن‌ها در نیم‌کرهٔ جنوبی و ۲۹ درصد آن، خشکی است.

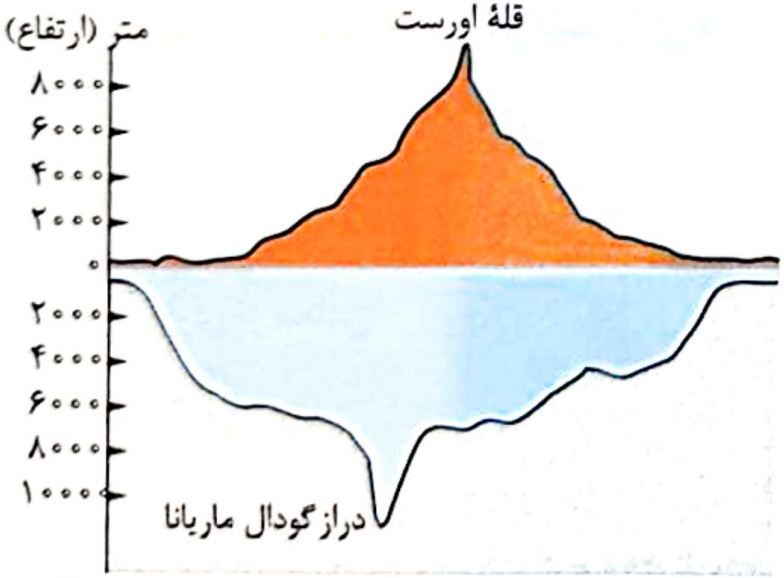

مقایسهٔ وسعت آب و خشکی در نیم‌کره‌ها

- شمالی
  - خشکی ٪۴۰
  - آب ٪۶۰
- جنوبی
  - خشکی ٪۱۸
  - آب ٪۸۲

ناهمواری‌ها

سطح خشکی‌های زمین صاف نیست و فلات‌ها، کوه‌ها، تپه‌ها، دشت‌ها و جلگه‌ها، پستی و بلندی‌های زیادی در آن‌ها به وجود آورده‌اند.

بلندترین و ژرف‌ترین نقاط زمین

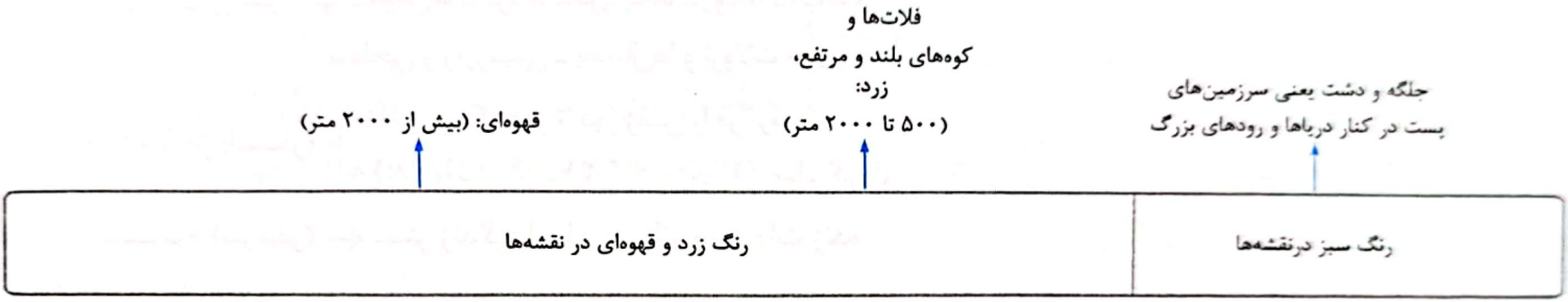
فلات‌ها

- سرزمین‌های نسبتاً هموار اما مرتفع هستند که از اطراف به سرزمین‌های کم‌ارتفاع و پست منتهی می‌شوند.

نکته: بلندترین فلات جهان، فلات تبت است.

- انواع کوه‌ها
  - مرتفع
    - **جوان** هستند.
    - قله‌های **نوک‌تیز** دارند.
    - دامنه‌های آن‌ها **شیب تند** دارند.
    - دره‌هایشان تنگ و به **شکل** V است.
    - در **ژاپن** دیده می‌شوند.
  - کم‌ارتفاع
    - قله‌های **گنبدی‌شکل** دارند.
    - دامنه‌های آن‌ها **شیب ملایم** دارد.
    - دره‌هایشان باز و **Uشکل** است.
    - در **گرینلند** دیده می‌شوند.

CamScanner

تأثیر فعالیت‌های انسان بر ناهمواری‌ها

انسان چهرهٔ **ناهمواری‌ها** را تغییر می‌دهد:

به طور کلی، دو دسته از عوامل، موجب پیدایش و تغییر شکل ناهمواری‌ها شده‌اند: عوامل طبیعی و عوامل انسانی

فعالیت‌های انسان نقش مهمی در تغییر شکل ناهمواری‌ها دارد. انسان‌ها برای **رفع نیاز خود** و **بهره‌برداری از محیط طبیعی** ناهمواری‌ها را تغییر می‌دهند.

انسان‌ها با **بستن سد روی رودها**، باعث خشک‌شدن **دریاچهٔ ارومیه** شده‌اند.

CamScanner

فعالیت‌های مؤثر انسان بر ناهمواری‌ها

- سدسازی
- تونل و جاده‌سازی
- بهره‌برداری از معادن
- کشت پلکانی برنج
- ساخت خانه‌های روستایی مانند کندوان

CamScanner

پرسش‌های درس سوم

جاهای خالی را با کلمه‌های مناسب کامل کنید.

۱ در کوه‌های کم‌ارتفاع با شیب ملایم، دره‌های باز و به شکل ..... تشکیل می‌شود.

۲ دامنهٔ کوه‌های جوان شیب ..... دارند و دره‌های بین آن‌ها به شکل ..... هستند.

۳ بلندترین و ژرف‌ترین نقاط زمین به ترتیب ..... و ..... هستند.

۴ بلندترین فلات جهان ..... نام دارد. (هماهنگ ـ استان زنجان، مشابه هماهنگ ـ استان یزد)

۵ انسان همواره برای ..... و بهره‌برداری از محیط طبیعی چهرهٔ ناهمواری‌ها را تغییر می‌دهد. (هماهنگ ـ استان ایلام)

درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را مشخص کنید.

	درست	نادرست
۶ وسعت خشکی‌های زمین نسبت به آب‌ها کم‌تر است. (هماهنگ ـ استان هرمزگان و آذربایجان غربی)	○	○
۷ ۷۱ درصد زمین را خشکی و ۲۹ درصد زمین را آب فرا گرفته است. (هماهنگ ـ استان کهگیلویه و بویراحمد)	○	○
۸ نیم‌کرهٔ شمالی و جنوبی از نظر وسعت آب‌هایشان تفاوتی با یکدیگر ندارند. (هماهنگ ـ استان زنجان)	○	○
۹ جابه‌جایی ورقه‌های زمین طی میلیون‌ها سال، تغییرات زیادی در ناهمواری‌ها ایجاد می‌کند.	○	○
۱۰ انسان نقش مهمی در تغییر شکل ناهمواری‌های زمین ندارد. (هماهنگ ـ استان ایلام)	○	○

به پرسش‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

۱۱ ناهمواری‌های جوان و پیر را براساس ویژگی‌های مورد نظر در جدول مقابل، با هم مقایسه کنید. (هماهنگ ـ استان خوزستان و بوشهر، مشابه استان قزوین، خراسان جنوبی و فارس)

ناهمواری‌ها	قله	شکل دره	شیب دامنه
جوان	الف	ب	پ
پیر	ت	ث	ج

۱۲ تصویر مقابل چه نوع ناهمواری را نشان می‌دهد؟ (هماهنگ ـ استان سیستان و بلوچستان)

۱۳ محیط قابل زندگی برای انسان و دیگر موجودات زندهٔ زمین را چه می‌گویند؟ (هماهنگ ـ استان کرمان)

به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

۱۴ چهار محیط سیاره‌ای که در آن زندگی می‌کنیم را نام ببرید و تعریف کنید.

۱۵ چرا انسان‌ها چهرهٔ ناهمواری‌ها را تغییر می‌دهند؟ (هماهنگ ـ استان بوشهر، هرمزگان، اصفهان و مازندران)

۱۶ موارد زیر را تعریف کنید. (هماهنگ ـ استان گیلان، یزد و فارس)

الف) فلات ب) بیوسفر

۱۷ لیتوسفر به کدام بخش از محیط تشکیل‌دهندهٔ چهرهٔ زمین گفته می‌شود؟ دو ویژگی آن را بنویسید. (هماهنگ ـ استان گلستان)

۱۸ انسان‌ها با چه فعالیت‌هایی شکل ناهمواری‌های زمین را تغییر می‌دهند؟ (هماهنگ ـ استان مازندران)

۱۹ جدول زیر را کامل کنید. (هماهنگ ـ استان کرمان)

موارد استفاده و بهره‌برداری انسان	
کوهستان‌ها و دامنه‌ها	دشت‌ها و جلگه‌ها
۱- ایجاد سدها	۱-
۲- تأمین آب شیرین	۲-
۳-	۳- بهره‌برداری از معادن نمک

۲۰ هر یک از عبارت‌های ستون «الف» را به عبارت مناسب از ستون «ب» وصل کنید.

(مشابه هماهنگ ـ استان کرمان، چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد)

الف	ب
لیتوسفر	سنگ‌کره
اتمسفر	دره‌های Vشکل
هیدروسفر	از عوامل بیرونی تغییر زمین
بیوسفر	آب‌کره
دره‌های تنگ	دره‌های Uشکل
فرسایش آبی	هواکره
دره‌های باز و آبرفتی	زیست‌کره
رنگ سبز در نقشه	فلات‌ها و کوه‌های بلند
رنگ قهوه‌ای در نقشه	جلگه‌ها و دشت‌ها

۲۱ جدول مقابل را با توجه به سؤال‌های داده‌شده کامل کنید.

الف) ۷۸٪ اتمسفر را تشکیل می‌دهد.

ب) بستر زندگی انسان و موجودات زنده.

پ) نیم‌کره‌ای از زمین که شامل ۸۲٪ آب است.

الف						ی	
ب						ی	
پ				ی			

◂ گزینهٔ مناسب را انتخاب کنید.

۲۲ بخش خارجی پوستهٔ زمین که جامد است و از سنگ و خاک تشکیل شده، چه نام دارد؟ (هماهنگ ـ استان لرستان و آذربایجان غربی)

۱) اتمسفر ۲) هیدروسفر ۳) لیتوسفر ۴) بیوسفر

۲۳ گازهایی که دورتادور زمین را فراگرفته‌اند، کدام‌یک از محیط‌های کرهٔ زمین را می‌سازند؟ (هماهنگ ـ شهرستان‌های تهران)

۱) بیوسفر ۲) لیتوسفر ۳) هیدروسفر ۴) اتمسفر

۲۴ اقیانوس‌ها، دریاها و رودها، مربوط به کدام بخش از سیارهٔ زمین هستند؟

۱) لیتوسفر ۲) اتمسفر ۳) هیدروسفر ۴) بیوسفر

۲۵ یخچال‌ها و نزولات جوّی جزء کدام‌یک از چهار محیط تشکیل‌دهندهٔ سیارهٔ زمین هستند؟ (هماهنگ ـ استان آذربایجان شرقی و خراسان شمالی)

۱) سنگ‌کره ۲) هواکره ۳) آب‌کره ۴) زیست‌کره

۲۶ بخشی از آیهٔ ۲۲ سورهٔ بقره که می‌فرماید: ﴿زمین را بستر شما قرار داد و آسمان را همچون سقفی بر بالای سر شما برافراشت و از آسمان، آبی فرو فرستاد ... ﴾ به ترتیب به کدام‌یک از محیط‌های کرهٔ زمین اشاره می‌نماید؟ (نمونه دولتی ـ استان اصفهان)

۱) هیدروسفر ـ لیتوسفر ـ اتمسفر ۲) اتمسفر ـ هیدروسفر ـ لیتوسفر

۳) بیوسفر ـ اتمسفر ـ هیدروسفر ۴) لیتوسفر ـ اتمسفر ـ هیدروسفر

۲۷ در کشور ژاپن، کوه‌های بسیار بلند با قله‌های نوک‌تیز و دره‌هایی به شکل V وجود دارد. این ویژگی‌ها جزء کدام دسته از ناهمواری‌ها می‌باشد؟ (نمونه دولتی ـ استان فارس)

۱) کوه‌های کم‌ارتفاع ۲) کوه‌های جوان ۳) کوه‌های پیر ۴) فلات‌ها

۲۸ کدام جمله اشتباه است؟ (هماهنگ ـ استان اردبیل)

۱) وسعت خشکی‌های زمین نسبت به آب‌ها کم‌تر است.

۲) هیدروسفر شامل اقیانوس‌ها، دریاها و یخچال‌های زمین است.

۳) قله‌های گنبدی‌شکل با شیب ملایم جزء ناهمواری‌های جوان هستند.

۴) عمیق‌ترین نقطهٔ آب‌های جهان در اقیانوس آرام قرار دارد.

CamScanner